

Stručni rad

ČITANJE

Vanja Kačič, profesorica razredne nastave

Osnovna škola Koroški jeklarji
Ravne na Koroškem
Slovenija

Sažetak: Čitanje predstavlja samo jedan od oblika jezika. Za svu djecu važno je da nauče učinkovito koristiti sve oblike jezika – govor, slušanje, čitanje i pisanje. Kao učiteljica, uvijek sam se pitala kako djeci približiti čitanje i učiniti ga zanimljivim. U sklopu nastave koristim s učenicima nekoliko načina čitanja. Proces čitanja prenijeli smo i na ostale članove obitelji učenika. U ovom članku opisat ću vam kako moji trećaši uživaju u satima čitanja.

Ključne riječi: čitanje, obiteljsko čitanje, čitanje u školi, čitateljska značka, minute čitanja/ čitateljske minute, posjet knjižnici, čitanje u paru, mala slobodna knjižnica.

1. Uvod

Čitanje je pojam koji opisuje dekodiranje napisanih slova koja pretvaramo u zvučne jezične znakove. Kada vježbamo dovoljno dugo, čitanje postaje automatiziran proces. To znači da tekst uvijek pročitamo bez dodatnog misaonog napora. Širi pojam predstavlja »čitateljska pismenost«. Čitateljski pismen čitatelj sposoban je čitati tečno i s razumijevanjem te zna fleksibilno koristiti različite strategije i tehnike čitanja prema vrsti teksta i cilju čitanja. Informacije koje pri tome dobije može na kraju iskoristiti.

Čitanje se može podijeliti prema namjeni i vrsti teksta koji čitamo. Pragmatično čitanje odvija se kada čitatelj čita radi postizanja konkretnih ciljeva (npr. stjecanja novih znanja). U ovom slučaju čitanje predstavlja alat za traženje i prikupljanje informacija. Druga vrsta čitanja je književno-estetsko čitanje, u kojem je u prvom planu užitak.

Da bi učenik naučio čitati, mora poznavati slova i imati sposobnost predviđanja. Važno je da dijete dobro poznaje vezu između glasova i slova te da dobro razlikuje slova. Već od samog početka moramo nastojati da učenici razumiju pročitani tekst. U početku nam u tome mogu pomoći fotografije, ilustracije i uvodni razgovor o riječi.

Kada je riječ o dužim tekstovima, dobro je da učiteljica čita tekst s naglascima, stankama i intonacijom. Učenike potičemo da čitaju riječi povezano (da vuku glasove). Čitanje treba osmisliti. Djeca moraju razmišljati o važnosti čitanja. S njima razgovaramo o čitanju i potičemo roditelje na isto.

Uzimajući u obzir da je čitanje izrazito individualna jezična aktivnost, najprije moramo spomenuti njegov značaj za svakog pojedinca. Čitanje uvijek zahtijeva aktivnu interakciju s tekstom, koju neiskusni čitatelji ponekad doživljavaju kao napor, kada naiđu na poteškoće u razumijevanju teksta.

Zahvaljujući aktivnom sudjelovanju čitatelja, čitanje je i nezamjenjiva vježba u sklopu uporabe jezika te pridonosi razvoju i usavršavanju svih ostalih jezičnih vještina:

- boljeg pisanja, jer čitatelj tijekom čitanja cijelo vrijeme promatra napisanu riječ,
- boljeg slušanja, jer čitatelj neprekidno uči pažljivo pratiti tekst,
- razvijenijeg govora, jer čitatelj usvaja nove riječi i razvija, obogaćuje vokabular.

Važno je da se tekst namijenjen za čitanje bira prema razvojnoj fazi (stupnju) djeteta. Napredovanje djeteta u obrazovnom sustavu uglavnom se odvija putem samostalnog čitanja, pa stručnjaci preporučuju poticanje komunikacijskih vještina djeteta.

2. Kako se odvija razvoj čitanja?

Razvoj čitanja odvija se postupno, korak po korak, uz nadogradnju već stečenih vještina čitanja. Poznajemo različite modele razvoja čitateljske pismenosti.

Neki su širi i obuhvaćaju razvoj čitateljskih sposobnosti od predčitateljskog razdoblja, kada dijete još nije sposobno samostalno čitati, do razdoblja zrelog čitatelja, kada on učinkovito čita složene tekstove. Važno je da dijete usvaja čitanje postupno i primjereno svojoj dobi. Na početku se pažnja posvećuje uglavnom tehnici čitanja, jer ona predstavlja uvjet za razumijevanje teksta. Stoga je važno da dijete ne brka slova

ili glasove, ne izostavlja ih i tečno čita riječi u različitim frazama i rečenicama. Tu spada i pravilno naglašavanje fraza te podešavanje rečenica. Nakon učinkovite tehnike čitanja slijedi primjereno razumijevanje pročitano (Kordigel, 1992). Poznavanje usvajanja tehnike čitanja važno je, jer omogućuje praćenje i učinkovito poticanje djeteta tijekom njegovog razvoja.

Dijete nas promatra i oponaša. Ako roditelji vole čitati, knjige će biti privlačne i djetetu. Roditelji i učitelji svojim stavovima, navikama i odnosom prema čitanju vrlo rano utječu na djetetov odnos prema čitanju i knjizi. Dijete bi od malih nogu trebalo biti okruženo knjigama. Književnost pomaže djeci i adolescentima da upoznaju druge, svijet i sebe. Knjige nas obogaćuju i proširuju naše vidike.

3. Čitati naglas ili tiho?

Prihvatljivo je oboje, čitanje naglas i tiho čitanje. Čitanje je vrlo složen proces koji kombinira dekodiranje slova, riječi, rečenica i tekstova. Čitatelj mora ono što je pročitao pretvoriti u smisao odnosno značenje te postići sljedeći stupanj – razumijevanje. Prilikom čitanja naglas potrebno je pročitani sadržaj pretvoriti u izgovor. U ranom razdoblju ili u razdoblju kada imaju problema, djeca se teško snalaze u svim vezama između navedenih elemenata učenja, pa se obično jedan od tih elemenata izostavlja; često je to razumijevanje.

Kada dijete čita naglas, lakše pratimo njegov napredak. S druge strane, tiho čitanje općenito pridonosi boljem razumijevanju i učenju.

4. Potaknimo djecu na čitanje

4.1. Obiteljsko čitanje

Ključ za razvijanje čitateljskih navika kod djece i adolescenata je prije svega obiteljsko čitanje.

Zahvaljujući čitanju, djeca razvijaju niz vještina koje su ključne u životu i zbog kojih doslovno prednjače u odnosu na vršnjake koji ne čitaju. Dijete čitanjem jača svoj vokabular, susreće se s frazama koje ne postoje u svakodnevnom govoru, uči se uživljavati u književne likove i sagledavati situaciju očima drugih... Sve to za njega predstavlja neprocjenjiv trening za empatiju i razmišljanje.

Nikad nije prerano za zajedničko listanje knjiga i čitanje s djetetom. Najprije ponudimo mališanu knjige za igru, izrađene od tkanine, drveta ili kartona. Imenujmo stvari na slikama, pogledajmo ilustracije zajedno. Najprije samo pripovijedajmo, a zatim čitajmo. Tako će čitanje postati sastavni dio obiteljske svakodnevnice. Važno je djetetu čitati što različitiije knjige. Na taj način upoznavat će različite svjetove, kulture, junake, teme, stilove, žanrove i postupno otkrivati svoje interese.

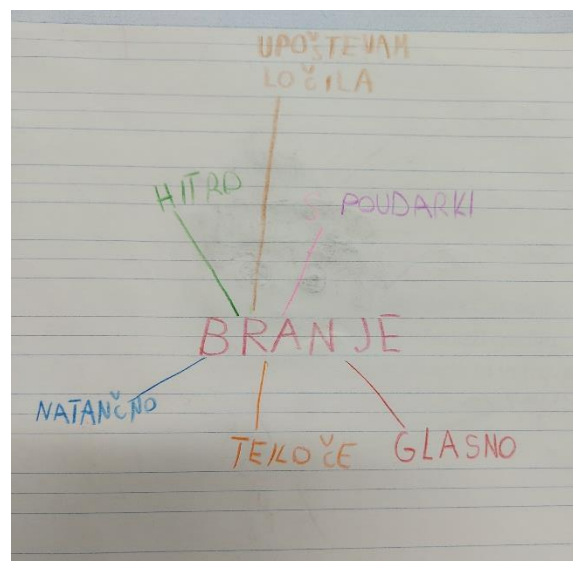
Čak i kada dijete već samostalno čita, dobro je zadržati naviku zajedničkog čitanja. Čitajmo djetetu koliko god želi.

4.2. Čitanje u školi

Osnovna aktivnost vezana uz knjigu je čitanje. Čitanje je vrlo važno za sve generacije ljudi, a kada je riječ o populaciji učenika, ova aktivnost razvija 'učenje učenja' (učiti kako učiti). Povećava njihove misaone strategije, kao što su uspoređivanje, razvrstavanje, rješavanje problema, postavljanje hipoteza itd. Čitanje također na vrlo važan način razvija radne navike učenika i njihove navike učenja.

Čitanje u školi ima odgojno-obrazovni značaj. Predstavlja osnovno sredstvo učenja. Danas imamo bogat izbor materijala za učenje, dok informacije dobivamo manje-više u pisanom obliku. Ako želimo prihvatiti to mnoštvo informacija, moramo znati dobro čitati. Moramo čitati brzo i učinkovito. Čitanje nam na taj način postaje sredstvo pri učenju nečeg novog i dobivanju potrebnih, poželjnih informacija.

Uloga učitelja u poticanju učenika na čitanje zaista je velika. Učitelj kod učenika razvija čitanje s razumijevanjem kroz igre, sastavljanje rečenica, povezivanje slika s riječima/rečenicama, pisanje riječi/rečenica, traženje uljeza, razvrstavanje u tablice, traženje ključnih riječi/rečenica, traženje naslova, postavljanje pitanja itd.

Slika 1. Kako čitati? Zapis u zvezku (izvor: osobna arhiva 2022.)

4.3. Čitateljska značka

Sada predajem učenicima 3. razreda. Pitala sam se kako ovim malim, nadarenim radoznalcima usaditi ljubav prema knjigama i čitanju te kako ih potaknuti da pročitani sadržaj prezentiraju i svojim drugarima iz razreda.

U školi djecu potičemo na čitanje i čitateljskom značkom. Čitateljska značka izvorni je slovenski oblik rada s mladim čitateljima, a ima dvojaku ulogu. To je sveopći slovenski kulturni pokret i dobrovoljna interesna aktivnost u školi, koja potiče mlade na čitanje i unapređuje čitateljsku kulturu mladih. Ujedno promiče čitanje odnosno važnost čitanja za zdrav duh pojedinca i društva.

Čitanje je iznimno važno za svakog pojedinca, stoga ga trebamo učiti i njegovati. Uz redovnu nastavu, čitalačka značka predstavlja dobrovoljnu aktivnost u školi koja može potaknuti čitateljski interes učenika.

Namijenjena je i nama, učiteljima koji želimo pomoći mališanima i odraslima da dožive radost čitanja ili ju ponovno pronađu, i koji u njima želimo probuditi ljubav prema knjigama i naviknuti ih na njih. Pri tome su važni način, oblici i metode, jer učinkovitost pročitane knjige ne možemo provjeravati istim oblicima i metodama kao kod starijih učenika.

Izdvajam tri glavna cilja koja postizemo čitateljskom značkom na poseban, drugačiji način:

- razvijanje sposobnosti čitanja,
- razvijanje kulture čitanja,
- stjecanje znanja s područja književnosti.

Razvijanje čitateljske sposobnosti učenika predstavlja sposobnost doživljavanja, razumijevanja i evaluacije (vrednovanja) odnosno sposobnosti vlastitog interpretiranja i izražavanja. Razvijanje kulture čitanja osposobljava mladog čitatelja za čitanje i pozitivno vrednovanje odnosno ocjenjivanje knjige, a istovremeno ga odgaja u redovitog korisnika knjige. Stjecanje književnog znanja tijekom čitanja za čitalačku značku ima sekundarni značaj. Mora se odvijati uporabom različitih metoda, oblika ili tehnika, među kojima treba prevladati uspješna motivacija.

Slika 2. Čitanje u školi, čitateljska značka (izvor: osobna arhiva 2022.)

4.4. Minute za čitanje (čitateljske minute)

S obzirom na to da je čitanje najučinkovitije sredstvo učenja u školi, ove godine u 3. razredu pokušavam poboljšati čitateljske strategije učenica i učenika. U ovom razdoblju djeca prelaze s verbalnog razumijevanja na interpretativno čitanje. Ovo je čitanje s razumijevanjem, što znači da u tekstu:

- izdvoje suštinu odnosno ideju teksta,
- prepoznaju povezanost među pojedinačnim dijelovima teksta,
- prepoznaju međuovisnost vidika i
- zaključte te prosude na temelju pročitanih podataka.

Moji ciljevi su da učenice i učenici:

- tečno čitaju naglas i tiho,
- uspore čitanje kada izgovaraju duže i manje poznate riječi,
- obogate vokabular,
- spoznaju značenje nepoznatih riječi iz konteksta ili ga potraže u SSKJ.

Na sudjelovanje smo pozvali i roditelje, bake, djedove, braću i sestre. Djecu potiču na redovito čitanje i česte posjete knjižnici. Ponekad im pročitaju i bajku za laku noć ili je djeca pročitaju svojim roditeljima.

Slika 3. Čitanje u školi, minute za čitanje (izvor: osobna arhiva 2022.)

4.5. Posjet knjižnici ponedjeljkom

Slika 4. Posjet knjižnici (izvor: osobna arhiva 2022.)

Tijekom razgledavanja odnosno prezentiranja knjižnice djeca se upoznaju s knjižnicom i njezinim 'ulogama', pri čemu im predstavimo način organiziranja knjižnice, naglasimo važnost čitanja te ih upoznamo s odgovornim postupanjem i čuvanjem knjige. Djeca usvajaju pravila ponašanja u knjižnici, te uče kako ju samostalno koristiti. Svrha je približiti djeci čitanje te potaknuti znatiželju, radoznalost i želju za otkrivanjem nečeg novog. Na taj način uvidjet će i da knjižnica ima neizmjerne mogućnosti da zadovolji njihovu znatiželju.

4.6. Mjesečna knjižna zagonetka

Svaki mjesec učenicima se pruža mogućnost rješavanja mjesečne knjižne zagonetke, pri čemu uče pretraživati literaturu, spoznavati nove književne sadržaje, te tako postaju ljubitelji čitanja knjiga. Nagrade su uvijek atraktivne, tako da su učenici vrlo motivirani tijekom rješavanja!

4.7. Čitamo tiho

Učenici jednom tjedno donose knjige sa sobom i svi u razredu tiho čitaju 10 minuta. Te prve minute posvećujemo čitanju, nakon ulaska djece u učionicu. Učenici se smire te urone u svijet junaka iz bajki. Ovo nam također olakšava započinjanje nastavnog sata.

4.8. Čitanje u paru

U 3. razredu imamo kutak za čitanje koji koristimo i za čitanje u parovima. Čitamo metodom dugog čitanja, doživljenog čitanja. Pobuđujemo u djetetu želju za dodatnim čitanjem. Učenici čitaju u parovima. Svaki par odabere način čitanja. Svatko ima mogućnost pročitati jednu stranicu ili odlomak. Ovdje dolaze do izražaja princip suradnje te princip tolerancije. Knjige koje ih čekaju na knjižnoj polici također biraju po dogovoru, u paru.

Slika 5. Čitanje u paru (izvor: osobna arhiva 2022.)

4.9. „Little Free Library“- mala slobodna knjižnica (Knjigobežnica)

Zajedno sa svojim trećeašima smislila sam još jedan oblik poticanja učenja. U sudjelovanju s općinom Ravne na Koroškem dobili smo kutak za čitanje pod borovima. Rasporedili smo klupice i postavili našu *malu slobodnu knjižnicu*. Mala slobodna knjižnica se kao ideja rodila 2011. godine na društvenoj mreži Facebook i kasnije se

preselila u stvarni život. Riječ je o kućicama raznih oblika u kojima su pohranjene knjige. To je živa knjižnica, uz besplatnu, slobodnu razmjenu knjiga, bez članarine i ostalih obveza. Svatko tko uzme knjigu iz knjižnice zauzvrat podari svoju, tako da je čitanje raznolikih sadržaja dostupno različitim generacijama izvan knjižnice. Djeca su shvatila da knjige koje im kod kuće više ne trebaju, mogu donijeti u slobodnu knjižnicu i tako ih ponovno predati ljudima. Male drvene kućice omogućuju zaštitu knjiga od različitih vremenskih uvjeta i pružaju njihovu dostupnost ljudima. Sve funkcionira na način: "Uzmi knjigu, pokloni knjigu".

Tijekom slobodnog vremena, djeca sa svojim roditeljima, bakama i djedovima marljivo pregledavaju našu slobodnu knjižnicu. U školi svaki tjedan zajedno pročitamo knjigu koju smo dobili u našoj maloj knjižnici. Na ovaj način jednom tjedno dočaramo sat iz bajke. Kada je lijepo vrijeme, rado čitamo knjige u našem kutku pod borovima. Spoznali smo da slobodne knjižnice koriste dobri ljudi koji dijele zajedničku ljubav prema knjigama i nastoje spriječiti da one završe na smetlištu. Djeca su sama shvatila da ovakva vrsta knjižnice nije namijenjena samo za razmjenu starih, otpisanih i suvišnih knjiga, već je poželjno da se u njoj nađu i knjige čiji su nam sadržaji zanimljivi i koje bismo rado preporučili drugima.

Za ostale razrede u školi izradili smo *pokazivače (kazala) za knjige* s natpisom: Ako imaš knjigu viška, ne bacaj je. Nekome može biti neprocjenjivo blago i dobra prijateljica. Poklonili smo im pokazivače i na taj način potaknuli i ostale učenike da čitaju i uživaju u kutku pod borovima.

Slika 6. Mala slobodna knjižnica (izvor: osobna arhiva 2022.)

5. Zaključak

Čitanje je automatiziran proces, te ga često uzimamo zdravo za gotovo. Usprkos ovoj činjenici, potrebno je mnogo vremena da pojedinac nauči učinkovito čitati. Pri tome prolazi kroz različite faze, od jednostavnog pogađanja značenja riječi do uspješnog prepoznavanja složenijih riječi. U školi se važnost čitanja za proces učenja odnosi na sposobnost učenika da pronađe, razumije i interpretira pročitane informacije te ju kasnije korisno upotrijebi. Sva djeca vole da im netko čita: roditelji, učitelj/učiteljica, brat ili sestra. Imaju želju naučiti čitati jer im je čitanje zanimljivo, opušta ih i žele naučiti nešto novo. Djeca žele čitati sadržaje koji ih zanimaju. Žele uroniti u svijet junaka iz bajki, junaka s posebnim moćima. Žele stupiti u svijet u kojem nema granica i u kojem je sve moguće. Pružimo im priliku da razviju ovaj dio njihove mašte, jer ona može postati njihovo utočište, njihova utjeha i njihova radost. Učenik se za aktivnosti čitanja za čitalačku značku i čitanja pod borovima odlučuje dobrovoljno, pri čemu se potiče njegova društvenost, te mu se pružaju zabava, neformalnost, razmjena mišljenja, misli, emocija, izražavanje vlastitog iskustva i mogućnosti kreativnog izražavanja. Riječ je o čitanju za sebe, koje predstavlja nezamjenjiv užitek, istinsku radost i „čudesno putovanje“ za cijeli život.

6. Literatura:

- [1.] Kordigel, M. (2000). *Mladinska literatura, otroci in učitelji: komunikacijski model »poučevanja« mladinske književnosti*. Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- [2.] Pečjak, S. (2010). *Psihološki vidiki bralne pismenosti: od teorije k praksi*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- [3.] Margan, U., in Kerin, M. (2013). *Motivacija za branje*. Zavod RS za šolstvo.
- [4.] Pečjak, S., Bucik, N., Gradišar, A., in Peklaj, C. (2006). *Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje*. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.
- [5.] Rejc, B. (2017). *Razvijanje bralne pismenosti z bralno značko*. Pedagoška fakulteta, Ljubljana.